

Οι X-Men στην Καμπούλ

-και οι περιπέτειες μιας μουσουλμάνας υπερηρώιδας σ' ένα δυτικό κόμικ.

Το 1963 -μέσα σε μια εποχή που η Αμερική έδειχνε να αλλάζει, με το Μαύρο Κίνημα Πολιτικών Δικαιωμάτων να προλογίζει τον ανεμοστρόβιλο που θα έμενε στην ιστορία με την κωδική ονομασία '68- η Marvel Comics κυκλοφορεί το πρώτο τεύχος μιας σειράς με τίτλο "The Uncanny X-Men". Αν και το κόμικ ασχολούνταν με την τυπική μάχη μεταξύ καλού και κακού, στην ουσία εστίαζε σ' ένα νέου τύπου ρατσισμό. Στο σύμπαν των X-Men κανείς δε κρίνεται με βάση το χρώμα ή την τάξη του αλλά απ' το γεγονός πως μπορεί να εκτοξεύει λέιζερ απ' τα μάτια ή να ελέγχει τις μαγνητικές δυνάμεις. Οι X-Men είναι άνθρωποι προικισμένοι με υπερδυνάμεις. Ωστόσο δε θεωρούνται απ' τους υπόλοιπους κομμάτι της ανθρώπινης φυλής. Η κεντρική ιστορία του κόμικ θα αποκτήσει μέσα στα χρόνια εμφανείς υποστηρικτικές αναφορές στο Μαύρο, gay και αντιπολεμικό κίνημα αλλά και καταγγελτικούς παραλληλισμούς με τον αντισημιτισμό και αντικομμουνισμό. Μην φανταστείτε τίποτα εξαιρετικά ριζοσαστικό: απλά αποτελώντας προϊόν μιας ταραγμένης εποχής, οι X-Men μπόρεσαν να κατοχυρωθούν σαν ένα "προοδευτικό" mainstream κόμικ. 40 χρόνια αργότερα, με τον κόσμο να έχει αλλάξει για τα καλά μετά τις επιθέσεις της 11/09/01, τον αντισημιτισμό να έχει πάρει απ' τον αντισημιτισμό και τον αντικομμουνισμό τη σκυτάλη του κανιβαλισμού και τη Δύση να θυμάται και να αναπαράγει απ' τα 60s μονάχα μια κακοκωνεμένη έννοια της "ελευθερίας", οι X-Men πίστεψαν πως θα μπορούσαν να ανανεώσουν τα προοδευτικά διαπιστευτήριά τους με το να ενσωματώσουν μια Μουσουλμάνη ηρωίδα. Το πρόβλημα ήταν πως ούτε τη δεύτερη φορά ήταν απαλλαγμένα απ' τη ματιά της εποχής τους.

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί συντομευμένη μετάφραση της έκθεσης "Female, Muslim and mutant: Muslim women in comic books" του αμερικανο-πακιστανού σκηνοθέτη Jehanzeb Dar, όπως αυτή δημοσιεύτηκε στο altmuslimah.com τον Αύγουστο του '09.

Ένα κονβόι από τζιπ που μεταφέρουν μουσάτους τουρμπανοφόρους Ταλιμπάν, σταθμεύει σε κακοτράχαλο δρόμο μικρής αφγανικής πόλης. Οι Ταλιμπάν πηδάνε από τα τζιπ έτοιμοι να σπείρουν τον όλεθρο, ωστόσο, η ασυνήθιστη ψυχία τους κάνει να σαστίσουν. "Είναι δυνατόν οι κάτοικοι να εγκατέλειψαν την πόλη;", αναρωτιούνται. Τη σιωπή διακόπτει ο άνεμος της ερήμου και η γυναικεία φωνή που μοιάζει να βγαίνει μέσα από τις ριπές της άμμου που αυτός σπκώνει: "Η πόλη βρίσκεται υπό την προστασία μου. Φύγετε πριν ξεριζώσω τη σάρκα απ' το πρόσωπό σας". Οι Ταλιμπάν μέσα στην αλαζονεία τους δείχνουν ανυποχώρητοι. Κακή απόφαση: οι ριπές μεταμορφώνονται σε ανεμοστρόβιλο που γδέρνοντας μέχρι το κόκαλο τη σάρκα απ' το οπλισμένο χέρι του επικεφαλής, αναγκάζει τους υπόλοιπους να εγκαταλείψουν έντρομοι την πόλη. Και μέσα από την αμμοθύελλα που αρχίζει να παίρνει ανθρώπινη μορφή αποκαλύπτεται η αόρατη ηρωίδα.

Γνωρίστε την "Dust" ή αλλιώς Sooraya Quadir, την ντυμένη με μπούργκα ανήλικη Σουνίτισα Αφγανή που είναι μέλος του σύμπαντος των X-Men απ' το 2002 και εμφανίζεται, πλέον, τακτικά στη σειρά "Young X-Men". Στον ανδροκρατούμενο κόσμο των κόμικς όπου οι γυναίκες εμφανίζονται με τεράστια στήθη και ultra κολλητά (ή και καθόλου) ρούχα, έχει ενδιαφέρον να εξετάσουμε κατά πόσο μια Μουσουλμάνη υπερ-ηρωίδα ξεφεύγει απ' την κυρίαρχη σεξιστική και ρατσιστική αντίληψη της πρωτοκοσμικής ματιάς.

Θεωρητικά, το σύμπαν των X-Men είναι ιδανικό για να συμπεριλάβει ένα τέτοιο χαρακτήρα. Οι αναγνώστες και οι θεατές των X-Men, γνωρίζουν πως η ιστορία περιστρέφεται γύρω απ' τη μειονότητα των "Μεταλλαγμένων" (άνθρωπων προικισμένων με υπερδυνάμεις). Οι Μεταλλαγμένοι συγκεντρώνουν το ρατσιστικό μένος πολιτών, κυβέρνησης και μίντια. Ακούγεται οικείο; Θυμηθείτε την πρώτη σκηνή απ' το X-Men 2, όταν ένας Μεταλλαγμένος (που δεν έχει τον έλεγχο του εγκέφαλου του) φτάνει μια ανάσα απ' το να δολοφονήσει τον πρόεδρο των ΗΠΑ. Οι X-Men στέκονται μπροστά απ' την τπλεόραση που μιλά για "επίθεση στον Λευκό Οίκο" και παρότι δεν έχουν καμία σχέση μ' αυτήν, νιώθουν υπεύθυνοι. Είναι λογικό πολλοί αμερικανο-μουσουλμάνοι να ταυτίζονται με την εν λόγω σκηνή, μιας και οι εμπειρίες τους μετά τα χτυπήματα της 11ης / 9ου ήταν παρόμοια. Ο ίδιος ο Lauren Donner (ο παραγωγός της ταινίας) έθεσε συγκεκριμένα την αναγκαιότητα της ανάδειξης του ζητήματος των καταπιεσμένων ομοφυλοφιλικών και μουσουλμανικών μειονοτήτων. Από τη μεριά του, ο δημιουργός της Dust, Grant Morrison δήλωσε πως μια τέτοια ηρωίδα θα μπορούσε να υπάρξει μόνο μέσα στον ανατρεπτικό κόσμο των X-Men. "Φανταστικά", θα σκε-

Μπρέρα της Dust: Βλέπω τη φοράς ακόμα.

Dust: Παρακαλώ;

M: Την μπούργκα σου. Τη φοράς στην Αμερική;

D: Δεν τη φορούσα εξαιτίας των Ταλιμπάν, Μπρέρα. Μου αρέσει η σεμνότητα και η προστασία που μου παρέχει απ' τα μάτια των αντρών.

M: Είναι καλό που ζεις σε μια χώρα που έχεις την επιλογή αυτή Sooraya. Εδώ (Στμ: στο Αφγανιστάν) τα πράγματα είναι καλύτερα. Αλλά όχι παντού. Και όχι πάντα.

φτόταν κανείς. “Υπάρχει ένα ‘προοδευτικό’ κόμικ και μια Μουσουλμάννα μέσα σ’ αυτό”. Είναι όμως έτσι; Είναι η δυτική “αντρική ματιά” απύσχα απ’ τον κόσμο των X-Men;

Θα λέγαμε πως στην περίπτωση της Dust δεν είναι: ο Wolverine (ένας λευκός δυτικός μεταλλαγμένος) σώζει μια “καταπιεσμένη” Μουσουλμάννα απ’ το Αφγανιστάν, αφού άκουσε πως οι Ταλιμπάν προσπαθούσαν να της βγάλουν τη μπούρκα (προφανώς για να τη βιάσουν). Μιας και σύμφωνα με το (όχι γραμμένο στη τύχη) σενάριο δεν υπήρχαν άλλοι μουσουλμάνοι διαθέσιμοι να αντιταχθούν στη διεστραμμένη συμπεριφορά των Ταλιμπάν, ποιος θα ήταν ικανότερος απ’ τον Wolverine ή αλλιώς τη “δυτική δημοκρατία” για να κάνει κάτι τέτοιο; Ακόμα και το μεταγενέστερο σενάριο που βάζει τη Dust να πολεμά τους Ταλιμπάν είναι απόλυτα συμβατό με τον τρόπο που ο πρώτος κόσμος θα ήθελε να δει μια Μουσουλμάννα υπερ-ηρώίδα σε ένα κόμικ: να εξεγείρεται, δηλαδή, ενάντια στον εχθρό της αμερικάνικης κυβέρνησης.

Η Dust έκανε την πρώτη της εμφάνιση στο τεύχος 133 των “New X-Men”, που εκδόθηκε το Δεκέμβριο του 2002 (βλ. *εικόνα 2*). Ακολουθώντας την πραγματική ιστορία σύμφωνα με την οποία οι Αμερικάνοι και οι σύμμαχοί τους εισέβαλαν το 2001 στο Αφγανιστάν με το πρόσχημα της “τρομοκρατικής απειλής”, το τεύχος - ντεμπούτο της Dust ξεκινά με τον Wolverine να σφαγιάζει μαχητές Ταλιμπάν. Η συνέχεια κινείται στα ίδια χνάρια: μια ομάδα Πακιστανών τρομοκρατών έχουν καταλάβει σκάφος της Air-India στο οποίο επιβαίνει ο καθοδηγητής των X-Men, Dr Xavier. Ο Xavier χρησιμοποιώντας επιτυχώς την τηλεπαθητική του ικανότητα πείθει τον τρομοκράτη (με το “τυχαίο” όνομα Μοχάμεντ) να παραδοθεί στις Ινδικές αρχές. Ο Μοχάμεντ (καθότι ισλαμιστής-άρα-τρομοκράτης-άρα-ανορθολογικός-και-άβουλος) ξεσπά σε κλάματα λέγοντας πως “είναι αλήθεια, δεν ξέρω τι να κάνω με τη ζωή μου”! Και μ’ αυτό τον τρόπο ο “προοδευτικός” Morrison εκδικείται τους Μουσουλμάνους εξτρεμιστές με τρεις μεθόδους: α) σφαγιάζοντάς τους, β) ελέγχοντας τη σκέψη τους και γ) σώζοντας μια ανήλικη Αφγανή. Ωστόσο η φαυλότητα δεν τελειώνει εκεί.

Η Dust μεταφέρεται στο αρχηγείο των X-Men στην Ινδία (υποθέτουμε πως δεν θα μπορούσε να φτιαχτεί κάποιο αντίστοιχο σε μουσουλμανικό έδαφος π.χ. στο Πακιστάν ή στο Αφγανιστάν...) όπου η λευκή Μεταλλαγμένη Jean Grey της ζητά να πάρει την ανθρωπινή μορφή της. Η Dust εμφανίζεται με τη μορφή γυναίκας που φορά μαύρη μπούρκα αναφωνώντας “Toorab! Toorab!”. “Σημαίνει “σκόνη” (Dust)”, μας πληροφορεί ο Wolverine. “Είναι το μόνο που λέει”. Ουάου! Έτσι η Μουσουλμάννα υπερ-ηρώίδα όταν ενθουσιάζεται το μόνο που μπορεί να πει είναι την αραβική λέξη για τη σκόνη! Μπορούμε να φανταστούμε το διάλογο μεταξύ τους κατά τη διάρκεια της πτήσης προς την Ινδία: “Λοιπόν, μικρή... ποια είναι η ιστορία σου; - “Toorab! Toorab!” .

Η Dust εμφανίζεται εντελώς εξαρτημένη απ’ τους αρσενικούς χαρακτήρες. Μας είναι πολύ δύσκολο να καταλάβουμε γιατί (στο μυαλό του συγγραφέα) μια Μεταλλαγμένη με υπερδυνάμεις χρειαζόταν ένα πρωτοκοσμικό άντρα για να τη σώσει από τους μη μεταλλαγμένους αντιπάλους της (προφανώς οι υπερδυνάμεις της είναι κατώτερες απ’ τις δικές του). Με αυτό τον τρόπο, δίπλα στους αρνητικούς χαρακτήρες των

αρσενικών μουσουλμάνων (Ταλιμπάν αντάρτες, πακιστανοί τρομοκράτες) τοποθετείται η ανήμπορη συμβολική φιγούρα της Μουσουλμάννας που περιμένει να σωθεί. Ρατσισμός και σεξισμός πηγαινούν χέρι-χέρι.

Η Dust δε θα εμφανιστεί ξανά μέχρι που το Γενάρη του 2005 επανακάμπτει στο δεύτερο τεύχος των “New X-Men: Academy X”, ως επίσημο, πια, μέλος της ομάδας. Αυτή τη φορά κάτω από την επιμέλεια του συγγραφέα Nunzio DeFilippis και της γυναίκας του Christina Weir, ο χαρακτήρας της ηρώιδας εξελίσσεται και αποτυπώνεται σε μεγαλύτερο βάθος. Ωστόσο, τα οριενταλιστικά στερεότυπα και οι παραμορφωμένες απεικονίσεις των Μουσουλμάνων γυναικών διατηρούνται (περιστροφόμενες κυρίως γύρω από το ζήτημα της μπούρκας) ενισχύοντας την “πολιτιστική υπεροχή” του δυτικού κόσμου. Για παράδειγμα στο τεύχος αυτό, η Dust γνωρίζει τη συγκάτοικό της Surge η οποία φορά προκλητικά ρούχα και ακούει εξίσου προκλητική μουσική. Ακολουθεί ο εξής διάλογος: “S: Μπούρκα είναι αυτό που φοράς; -D: Ναι, συμβολίζει... S: δε ξέρω τι συμβολίζει, ξέρω μόνο πως είναι προσβλητικό για τις γυναίκες -D: Όχι, η μπούρκα έχει να κάνει με τη σεμνότητα. Η σχολή έχει πολλά αγόρια και δε θα ήταν σωστό να επιδεικνύω το κορμί μου -S: θέλεις να πεις πως εγώ τα πετάω όλα στη φόρα; -D: Όχι, δεν κατακρίνω τον τρόπο που ντύνεσαι. Απλά σου ζητώ να κάνεις το ίδιο με εμένα -S: Δε χρειάζομαι κήρυγμα από κάποια που απλά και μόνο με την εμφάνισή της πηγαίνει τις γυναίκες 50 χρόνια πίσω...”. Άσχετα με τη θέση που μπορεί να έχει ο καθένας για τη μπούρκα ή τη μαντίλα (hijab), είναι προφανές πως η σκηνή αυτή τοποθετεί την Dust σε θέση άμυνας.

Σε επόμενο τεύχος (New X-Men: Hellions #2), μαθαίνουμε πως η ηρώίδα δεν είναι αναγκασμένη να φορά μπούρκα αλλά το κάνει γιατί νιώθει προστατευμένη από τα αντρικά βλέμματα (*βλέπε καρτέ 2 στην αριστερή σελίδα*). Ωστόσο, η αιτιολόγηση αυτή είναι κάπως ανακριβής και στερεοτυπική, πράγμα που μπορεί να οφείλεται στην άγνοια των συγγραφέων σε ό,τι αφορά το Ισλάμ. Η Dust εμφανίζεται συχνά να μιλά για την προστασία που της προσφέρει το ρούχο της, κάτι που όχι μόνο κάνει όλους τους άντρες να μοιάζουν εκ των πραγμάτων ανώμαλοι, αλλά επίσης μετατρέπει τον εαυτό της σε αντικείμενο του σεξ. Οι διδαχές του Ισλάμ πάνω στη σεμνότητα που αφορούν και τα δύο φύλα δεν έχουν να κάνουν με “την προστασία των γυναικών από τους άντρες”. Οι αντιλήψεις αυτές την κρατούν περιθωριοποιημένη και στο παρασκήνιο των γεγονότων, την ίδια στιγμή που οι υπόλοιποι νεαροί Μεταλλαγμένοι “αλληλεπιδρούν” και αναπτύσσουν “εξωσχολικές δραστηριότητες”. Η θρησκεία της εμφανίζεται ως παράγοντας που την απομονώνει από τους υπόλοιπους, στοιχείο που όχι μόνο αναπαράγει το στερεότυπο σύμφωνα με το οποίο “η θρησκεία διαχωρίζει”, αλλά επιπλέον και σύμφωνα με το οποίο το Ισλάμ επιβάλλει “αυστηρούς περιορισμούς” στις γυναίκες.

Την ίδια στιγμή, η Dust εμφανίζεται διαρκώς να προσεύχεται και να ζητά συγχώρεση απ’ το Θεό. Πρόκειται για το βασικότερο στοιχείο της δυτικής μυθολογίας για το Ισλάμ: πως, δηλαδή, το τελευταίο δεν προωθεί την “ελευθερία” και πως ο Ισλαμιστής είναι ένας “μουρλός θρησκοκόλλητος”. Η λέξη Ισλάμ σημαίνει “υποταγή” (στο Θεό), πράγμα που η δυτική αντί-

ληψη συγχέει με τη “σκλαβιά”. Στην ουσία της αναφέρεται στην ταπεινοφροσύνη και στην ψυχική απελευθέρωση.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί πως η Dust έχει ήδη προικιστεί με πολλές δυνατότητες για Μουσουλμάννα υπερ-ηρώίδα σε mainstream κόμικ. Η αλήθεια όμως είναι πως τα περιθώρια βελτίωσης είναι μεγάλα... Ο χαρακτήρας της αντιπροσωπεύει τα υπερκλισαρισμένα οριενταλιστικά στερεότυπα που διαιωνίζουν την αντίληψη πως οι περισσότερες Μουσουλμάννες καλύπτουν το κορμί τους ή αναγκάζονται να καλύψουν το κορμί τους εξαιτίας της “καταπιεστικής” θρησκείας τους ή/ και των αντρών. Επιπλέον, αποτελεί προϊόν της ισλαμοφοβικής αφήγησης που προέκυψε μετά την 11η/9ου σύμφωνα με την οποία όλοι οι Μουσουλμάνοι είναι τρομοκράτες. Μιας και μέχρι αυτή τη στιγμή αποτελεί τη μοναδική μουσουλμανική φιγούρα στο σύμπαν των X-Men, ο χαρακτήρας της καθρεφτίζει το σύνολο των μουσουλμάνων γυναικών, κάτι που οδηγεί στην περιθωριοποίηση ακόμα και των Μουσουλμάνων που δεν φορούν hijab, niqab ή μπούρκα. Πιθανές ιδέες για επιπλέον χαρακτήρες θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν ηρώιδες που φορούν μαντίλα, ηρώιδες που δεν φορούν μαντίλα ή ακόμα και ηρώιδες που ακολουθούν το Shia ή Sufi Ισλάμ. Εξάλλου, το Ισλάμ εξυμνεί τη διαφορετικότητα και αγκαλιάζει ανθρώπους κάθε εθνικότητας, κουλτούρας, φύλου ή τρόπου σκέψης. Τι καλύτερος τρόπος για να διαλυθούν τα αντιισλαμικά στερεότυπα απ’ το να παρουσιάσουμε το Ισλάμ ως αυτό που πραγματικά είναι;

